

А.О. Калашніков, аспірант[†]

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Інвестиційне забезпечення є найбільш важливою передумовою ефективного функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств, оскільки сприяє нарощуванню обсягів їх виробництва, збільшенню виробничого потенціалу, та в цілому зростанню результативності галузі і зміцненню продовольчої безпеки країни. Так, у Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р. [1] особливо наголошується на необхідності формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства. Проте, на наш погляд, недостатньо дослідженими та обґрунтованими залишаються визначення понятійного апарату інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств, особливо у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні підходи до визначення розвитку підприємств сформульовані такими вченими-економістами, як С.П. Дунда, Дж. М. Кейнс, Г. Керолл, В.Ф. Кифяк, Т.Б. Надтока, Р. Нельсон, Ю.С. Погорелов, С. Уінтер, М. Ханнан, Й. Шумпетер. А дослідженню сутності інвестиційного забезпечення присвячені праці І.М. Ваховича, Ю.О. Капітанця, М.І. Кісіля, С.В. Параконного, Я.А. Шевцової та О.Ю. Шиловой. Проте, на наш погляд, недостатньо уваги приділено формуванню теоретичних підходів до трактування сутності інвестиційного забезпечення розвитку взагалі, та інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств зокрема.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є узагальнення теоретичних підходів до трактування економічних категорій «інвестиційне забезпечення» і «розвиток підприємств», та формування теоретичних підходів до трактування сутності інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

[†] Науковий керівник – д-р екон. наук, проф. Гуторов О.І.

Виклад основного матеріалу дослідження. При дослідженні поставлених питань ми виходимо з того, що забезпечення розвитку підприємств є метою, а інвестиційне забезпечення – одним із інструментів його досягнення. Тому виникає потреба у більш детальному ознайомленні з підходами трактування сутності даних категорій.

Вивчення вітчизняних та іноземних джерел і монографічних досліджень дозволяє виокремити декілька підходів до трактування поняття розвитку підприємства. Досліджуючи поняття розвитку підприємства, науковці та практики характеризують його з різних позицій. У ХХ ст. поняття розвитку знайшло значне відображення в економіці, як на макрорівні – у формі економічного зростання в роботах Дж. М. Кейнса [2], так і на мікрорівні – в контексті організаційної екології М. Ханнана [3] та еволюційної економіки Р. Нельсона та С. Уінтера [4]. Проте, деякі вчені-економісти [5] наголошують на тому, що процеси розвитку не можна ототожнювати з процесами зростання, оскільки зростання означає збільшення в розмірах або кількості, тоді як розвиток передбачає збільшення здатностей та компетенцій.

Економічний розвиток за Й. Шумпетером являє собою зміну траєкторії руху, зсунення стану рівноваги, перехід економічної системи від заданого на певний момент часу центру рівноваги до іншого, постійна адаптація економіки до мінливого центру рівноваги. Результатом є відновлення рівноваги на якісно новому рівні [6]. Вважаючи основним рушійним фактором розвитку науково-технічний прогрес, пояснював розвиток підприємства через побудову так званих нових комбінацій, які згодом отримали назву інновацій, з наявних в розпорядженні підприємця виробничих ресурсів. Познайомившись з теорією Н.Д. Кондратьєва, Й. Шумпетер поєднав свої розробки про роль підприємця у процесі економічного розвитку і теорію довгострокових коливань економічної динаміки Кондратьєва. Таким чином, він створив теорію інноваційних циклів, в якій довгохвильові коливання визначив як одну з форм прояву економічної динаміки, що породжується інноваційним процесом.

На сучасному етапі, більшість вчених економістів [7,8], розглядаючи поняття розвитку, виділяють такі його характерні особливості: 1) процес змін, що ведуть до переходу підприємства у новий якісний стан; 2) це довготривалий або безперервний процес; 3) зміна кількісних та структурних характеристик підприємства. Також, С.П. Дунда зазначає, що основним недоліком сучасних поглядів на трактування даного поняття є несистемне його визначення та пропонує трактувати розвиток підприємства як сукупність спрямованих, інтенсивних та якісних змін економічної природи, що відбуваються на підприємстві внаслідок протиріч

у внутрішньому середовищі та впливів факторів зовнішнього середовища [9]. Дещо ширше трактування даного поняття надає Ю.С. Погорелов, розуміючи під розвитком підприємства безупинний процес, що відбувається за штучно встановленою або природною програмою як зміна станів підприємства, кожен з яких є якісно іншим за попередній, через що у підприємства виникають, розкриваються та реалізуються нові можливості, властивості, якості та характерні риси, які сприяють здатності підприємства виконувати нові функції, вирішувати принципово інші завдання, що зміцнює його позиціонування в зовнішньому середовищі і підвищує здатність протидіяти його негативним впливам [10].

Досліджуючи поняття інвестиційного забезпечення, вчені-економісти характеризують його з різних позицій. Так, С.В. Параконний під інвестиційним забезпеченням розуміє всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в підприємницьку та інші види діяльності, в результаті якої створюється дохід або досягається соціальний ефект [11]. При цьому, до таких цінностей відносяться кошти, цільові банківські внески, паї, акції та інші цінні папери; рухоме і нерухоме майно; майнові права та інші інтелектуальні цінності; незапатентована технічна документація, необхідна для організації виробництва; права користування землею, водою, ресурсами, будівлями, устаткуванням, а також інші майнові права та ін. цінності.

В свою чергу, Я.А. Шевцова визначає інвестиційне забезпечення як систему заходів для концентрації та реалізації інвестицій і вибору раціональних методів управління у сфері інвестування [12]. Ю.О. Капітанець відмічає, що «інвестиційне забезпечення» прийнято розглядати лише як фінансове забезпечення та пропонує трактувати зміст цього поняття більш широко - як сукупність умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу [13].

Також, трактування даного поняття знайшло відображення в економіці як на мезорівні, так і на мікрорівні. І.М. Вахович визначає сутність інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону як сукупні дії підприємницьких структур й органів самоврядування із залучення реальних та потенційних можливостей внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів за стратегічними напрямками економічної діяльності господарського комплексу для забезпечення інноваційного розвитку регіону [14]. На думку О.Ю. Шиловой, під інвестиційним забезпеченням розвитку підприємства доцільно розуміти підсистему організаційно-економічного забезпечення, призначену для покриття витрат виробничого характеру і накопичення з метою нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції, ресурси якої формуються з

дотриманням принципів довгостроковості, оптимальності, альтернативності. Джерелами інвестиційних ресурсів є власні кошти підприємств у вигляді частини чистого прибутку і амортизаційних відрахувань, а також залучені шляхом надання кредитів або випуску цінних паперів цих підприємств, коштів місцевого і державного бюджетів, спрямованих на виконання цільових програм [15].

Більш детальне визначення дає М.І. Кісіль, на погляд якого під «інвестиційним забезпеченням» слід розуміти не лише формування джерел фінансування інвестицій, а сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, необхідних для забезпечення нормального (заданого) перебігу інвестиційних процесів [16]. Зміст інвестиційного забезпечення на різних рівнях управління має свою специфіку. Інвестиційне забезпечення підприємства є завданням його менеджменту, а на рівні регіону, групи підприємств і держави – завданнями відповідних органів регіонального, галузевого чи державного управління економікою та соціальною сферою у сільській місцевості.

Висновки. Таким чином, інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств необхідно розглядати як сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, які забезпечать заданий перебіг інвестиційних процесів та у довготривалій перспективі призведуть до зміни кількісних і структурних характеристик підприємства, та його переходу у новий якісний стан.

Сутність впливу інвестицій на розвиток підприємства проявляється через вкладення коштів в діяльність суб'єктів господарювання, але сучасні тенденції економічного розвитку демонструють, що для цього необхідні не лише переваги у наявних виробничих ресурсах та капіталовкладення у сільськогосподарську техніку. Для досягнення конкурентоспроможності, ефективного ведення бізнесу, прибутковості та розвитку підприємства також необхідні інвестиції у людський капітал та землю. Так, для ефективного розпорядження прогресивною технікою та функціонування аграрно-промислового виробництва в цілому має бути належний підбір і використання інтелектуально-кадрових ресурсів та інформаційних технологій. Також, з точки зору сільськогосподарського виробництва, властивості ґрунтів мають глобальне значення, а оскільки їх продуктивні можливості є значними, але не безкінечними, виникає необхідність охорони та відтворення родючості ґрунтів у нашій державі, а саме: планування використання землі не на один найближчий рік, а на декілька років вперед; впровадження передових інноваційних способів обробки землі, догляду за нею та запобігання всім видам деградації ґрунтів.

Бібліографічний список: 1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 верес. 2007 р. № 1158. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1158-2007-%EF> 2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Прогресс, 1978 – 289 с. 3. Carroll G.R. Organizational Ecology // Annual Review of Sociology. – 1984. – № 10. – р. 71-93. 4. Нельсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория экономических изменений. – М.: Финстатинформ, 2000. – 474 с. 5. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі / О.В. Раєвнева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с. 6. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с. 7. Надтока Т.Б. Соціальний розвиток промислового підприємства та механізми його управління // Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем: монографія / Т.Б. Надтока, Г.А. Какуніна, О.В. Мартякова та ін. / за заг. ред. О.В. Мартякової. – Донецьк: Вид-во ДонНТУ, 2011. – 744 с. 8. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства» / В. Кифяк // Економічний аналіз. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8, Ч. 2. – С. 190-194. 9. Дунда С.П. Теоретичні підходи до визначення поняття «розвиток підприємства» / С.П. Дунда // Проблеми підвищення інфраструктури: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 32. – С. 70-75. 10. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис / Ю.С. Погорелов // Теоретичні та прикладні питання економіки. – К., 2012. – Вип. 27, т. 1. – С. 30-34. 11. Параконний С.В. Напрями інвестиційного забезпечення розвитку економічного потенціалу підприємства / С.В. Параконний, Л.В. Войшвілло, І.В. Шпанковський // Вісн. Східноукраїн. нац. ун-ту ім. Володимира Даля: наук. журнал. – Луганськ, 2011. – № 11 (153). – Ч. 1. 12. Інвестиційне забезпечення діяльності підприємств: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук / Я.А. Шевцова. – Луганськ, 2003. – 20 с. 13. Капітанець Ю.О. Інвестиційне забезпечення фермерських господарств. / Ю.О. Капітанець // Інноваційна економіка. – № 5. – 2010. – С. 141-144. 14. Вахович І.М. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону / І. М. Вахович, Г.Л. Денисюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С. 138-144. 15. Шилова О.Ю. Інвестиційне забезпечення розвитку підприємства / Вісн. Східноукраїн. нац. ун-ту ім. Володимира Даля: наук. журнал. – Луганськ, 2012. – № 11 (182). – Ч. 1. 16. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку

аграрного виробництва та сільських територій / М.І. Кісіль // Менеджмент: Зб. наук. пр. – К., 2009. – № 11. – 225 с.

Калашников А.О. Теоретические подходы к трактованию инвестиционного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий. Систематизированы различные подходы к трактованию инвестиционного обеспечения и сформирован авторский подход к определению инвестиционного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий.

Kalashnikov A. Theoretical approaches to the treatment of the investment ensure of agricultural enterprises' development. Systematized approaches to investment support and formed the author's approach to the definition of investment to ensure of agricultural enterprises' development.